O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT CHET TILLAR INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

_____

I.M.Tuxtasinov

2022-yil “30” 06

ARAB TILI LEKSIKOLOGIYASI FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	200 000 – San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	230 000 – Tillar
Ta’lim yo‘nalishi:	60230100 – Filologiya va tillarni o‘qitish (arab tili)

Fan/modul kodi	O‘quv yili	Semestr	ECTS-Kreditlar
ATL1504	2024-2025	6	4
Fan/modul turi	**Ta’lim tili**		**Haftadagi dars soatlari**
Majburiy	O‘zbek/rus		4

	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)	Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Arab tili leksikologiyasi	48	72	120

2. **I. Fanning mazmuni**

Fanning maqsadi - talabalarda leksikologiyaning tadqiqot obyekti bo‘lmish so‘z zaxirasidagi barcha so‘zlarning toifalarini farqlashda har bir toifa ichidagi guruhlarni ajratishda va umuman arab tili leksikasi doirasidagi hodisa va qonuniyatlarni o‘rganishda ko‘nikma va malakalarni shakllantirish, so‘zlarning guruh va shakllarini ajratish, har bir so‘zning shaklini aniqlash, shakldosh so‘zlarni farqlash bilan ularning ma’nolarini aniqlashni o‘rgatish.

Fanning vazifasi – o‘rganilayotgan til taraqqiyotining asosiy bosqichlari, tilning o‘tmishda va hozirdagi boshqa tillar bilan aloqalarini, o‘rganilayotgan til terminalogiyasining rivojlanish muammolari va davlatning til siyosatini, chet tillardan ko‘chirmalar va ularning turlarini, boshqa tillardan o‘zlashgan so‘zlarning fonetik, morfologik va semantik moslashuvini, o‘rganilayotgan tilning o‘z va o‘zlashgan qatlamini farqlay olish, leksikografiya, lug‘atlarning turlari, o‘rganilayotgan til leksikografiyasi tarixini o‘rgatishdan iborat.

II. Asosiy nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu: Arab tilining paydo bo‘lish tarixi
2-mavzu: Leksikologiya haqida umumiy tushuncha
3-mavzu: Arab leksikologiyasi haqida umumiy ma’lumot
4-mavzu: Arab so‘zi leksik birlik sifatida
5-mavzu: Arab tilida so‘z variantlari
6-mavzu: Hozirgi zamon arab adabiy tilining lug‘at tarkibi
7-mavzu: Arab tilida so‘z yasash jarayoni
8-mavzu: So‘z yasashda fe’lning o‘rni
9-mavzu: Fe’l va otlardan yasalgan hosilalar
10-mavzu: Iqtibos - yangi so‘zlarning o‘zlashishi
11-mavzu: Arab tilining terminologik masalalari
12-mavzu: Boshqa tillardan arab tiliga o‘zlashgan so‘zlar

III. Seminar mavzulari bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Seminar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Arab leksikologiyasining rivojlanishiga o‘z hissalarini qo‘shgan arab va ajnabiy olimlar.
2. So‘zning variantligi haqida arab tilshunoslarining fikrlari.
3. Iqtibosda to‘rt davr tasnifi.
4. Arab tilida so‘z yasashni o‘ziga xos morfologik va sintaktik xususiyatlari.
5. Arab tilidagi ishtiqoqlarning tasnifi .
6. O‘rta asr arab tilshunoslarining atamalar haqidagi fikrlari.
7. Arab atamashunosligining taraqqiyot bosqichlari.
8. Arab tilshunoslarining sinonimiya haqidagi qarashlari.
9. Leksikologiyada majoz va naql tushunchasi.
10. So‘zlarning tarixiy jihatdan semantik o‘zgarishlariga ko‘ra tasnifi.
11. Tugal va tugallanmagan omonimlar.
12. Grammatikaga oid omonimlar.

Seminar mavzulari multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o‘qituvchi tomonidan o‘tkazilishi zarur. Mashg‘ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o‘tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo‘llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta’lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta’lim uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Leksikologiya tushunchasi
2. So‘z yasash – til taraqqiyotidagi asosiy omildir
3. Sibavayhiyning arab leksikologiyasiga qo‘shgan hissasi.
4. Arabcha so‘zlarning leksik negizi. So‘zlarni o‘zlashishi natijasida vujudga keladigan yangicha vaziyatlar.
5. Arab tilida so‘z yasalishi.
6. Arab tilida o‘zakning yasalishi.
7. Arab tilida so‘z yasashning andozasi.
8. Arab tilida masdarlar va ularning turlari.
9. Arab tilida aniq va majhul sifatdoshlar.
10. Arab tilida joy va vaqt nomlari.
11. Arab tilida olmoshlar.
12. Abstrakt otlar.
13. Arab tilida o‘zlashtirma so‘zlar.
14. Arab tilida yaratilgan noyob lug‘atlar.

	15. Zamon va makon, qurol va aslaha otlari. **16.** Yurtimizda nashr etilgan arabcha-o'zbekcha lug'atlar. **17.** So'z yasashda fe'lning o'rni. **18.** Ishtiqoq- so'z yasash jarayoni. Mustaqil ta'lim uyga berilgan vazifalarni bajarish, yangi bilimlarni mustaqil o'rganish, kerakli ma'lumotlarni izlash va ularni topish yo'llarini aniqlash, internet tarmoqlaridan foydalanib ma'lumotlar to'plash, boshlang'ich ilmiy izlanishlar olib boriladi. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar, prezentatsiyalar, essey, va boshqa turdagi taqdimotlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3.	**V. Ta'lim natijalari/ Kasbiy kompetensiyalari** **Talaba bilishi kerak:** • arab tilining leksikologik masalalari va ildizlari to'g'risidagi ***bilimlarni o'rganishi;*****(bilim)** • leksikologiya masalalari ilmiga hissa qo'shgan alloma hamda bugungi kun sharqshunos olimlarining kitoblarini va mutaxassislikning til grammatikasidagi amaliy va nazariy masalalarini ***tahlil qila olishi;*****(ko'nikma)** • arab tili leksikologiyasi faning o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish usullarini qo'llash va fan doirasidagi muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish ***ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.*** **(malaka)**
4.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar • "keys stadi" texnologiyasi; • "FSMU" texnologiyasi; • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha berilgan topshiriq va savollar hamda boshqa ishni muvaffaqiyatli topshirish.

6.	**Asosiy adabiyotlar** 1. T.Sh. Qodirov, D. Aliyev . Arab tili leksikologiyasi. -T .: 2010 y. 2. Ibrohimov N.I., Yusupov M. " Arab tili grammatikasi " . Darslik . T. , 1997.1 jild. 3. Халидов Б.З. Учебник арабского языка. Учебник. -Т.: Ўқитувчи, 1997. - 654 с. **Qo'shimcha adabiyotlar** 4. Мусаев.О. Араб тили асосий қоидалари тизими. ТошДШИ. Т., 2000. 5. Носирова М.А. Ўрта аср араб наҳвидан намуналар ТошДШИ. Т., 2004. 6. Носирова М.А. Маҳмуд Замахшарийнинг Ал-Унмузаж фи-н-наҳв рисоласи ТошДШИ. Т., 2005. 7. Орифхўжаев Н.М. Араб тили дарсларида ўқув ўйинларини татбиқ этиш бўйича тавсия ва намуналар. ТошДШИ. Т., 2004. 8. Солиҳ Аҳмад Бахши نصوص مختارةТошДШИ.Т., 2002. 9. Талабов Э. Арабча-ўзбекча-русча сўзлашгич. Т., 1994. 10. Усмонова Н.Х. Араб тилидан ўқув қўлланма (3-курслар учун) ТошДШИ. Т., 2002. **Axborot manbaalari** 11. https://www.ziyonet.uz 12. www.arabic.uz
7.	**Samarqand davlat chet tillar instituti tomonidan ishlab chiqilgan va institut Kengashining 2022-yil "30" 06 dagi "11"-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.**
8.	**Fan / modul uchun mas'ullar:** **J.N. Temirov** - SamDChTI, "Yaqin sharq tillari" kafedrasi o'qituvchisi **Sh.R. Alamov** - SamDChTI, "Yaqin sharq tillari" kafedrasi o'qituvchisi
9.	**Taqrizchilar:** **X.Z. Xayrullayev** - SamDChTI, "O'zbek tili va adabiyoti" kafedrasi professori, f.f.d, professor. **M.H. Abdullayev** – O'zDJTU, "Arab tili tarjima nazariyasi va amaliyoti" kafedrasi dotsenti, f.f.n. (*turdosh OTM)*